

บทความพิเศษ

โรคพิษสุนัขบ้า*

น.พ. กัมพล พันธุ์อาพล**

น.พ. ชี. อ้วน รบเบอร์ท**

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคของสมอง เกิดจากเชื้อไวรัส ติดต่อกันระหว่างสัตว์ต่อสัตว์ที่กัดกัน ส่วนมากสัตว์เลี้ยงดูกัน สามารถ จะเป็น โรค พิษสุนัขบ้าได้ แหล่งของโรคที่สำคัญและนำโรคพิษสุนัขบ้ามาสู่คน ส่วนมากก็จะมาจากสุนัข เมื่อคนเกิดเป็นโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นแล้วจะต้องถึงแก่ชีวิตทุกราย ไม่มีการรักษาที่ได้ผลเลย ยาปฏิชีวนะไม่มีคุณค่าในการรักษาเลย

โรคพิษสุนัขบ้าพบได้บ่อยในประเทศไทย โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ในกรุงเทพ ได้รายงานไว้ว่าจะพบคนเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ๑ คน ทุก ๑๐ วัน โดยประมาณ โรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขที่ส่งมาตรวจพิสูจน์สมองสุนัขทางห้องปฏิบัติการในภาควิชาจุลชีววิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ผลปรากฏว่า พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสมองสุนัขเกือบทุกตัวผลของจังหวัดเชียงใหม่ ในระยะเวลา ๔ เดือน

ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนเมษายน ๒๕๑๑-๑๒ และเกือบทั้งหมดเป็นสุนัขเลี้ยงตามบ้าน

ข้อต่อไปนี้นักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและคำตอบได้อย่างอิงความรู้ ทางวิทยาศาสตร์ จากเอกสารทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ
คำถาม- มีโอกาสมากน้อยเท่าไรที่จะเป็น โรคพิษสุนัขบ้า ถ้าเข้าเฝ้าถูกกัดโดยสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

คำตอบ- ๓๐ ถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ในคน จะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อถูกสุนัขกัด โดยที่มีเชื้อไวรัสอยู่ในน้ำลาย และประมาณ ๗๕ เปอร์เซ็นต์ของสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในน้ำลายของมัน

คำถาม- ระยะฟักตัวของโรคพิษสุนัขบ้ากินเวลานานเท่าไร หลังจากถูกสุนัขกัด

คำตอบ- ในคน ระยะฟักตัวของโรคจะกินเวลาประมาณ ๑๐ วัน ถึง ๑๒ เดือน

* บทความพิมพ์แจกประชาชน

** ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หรือนานกว่า อย่างไรก็ตามครึ่งหนึ่งของรายที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะเกิดอาการประมาณ ๓๐ ถึง ๖๐ วัน และเกือบทั้งหมดของรายที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะเกิดโรครายใน ๕ เดือน หลังจากถูกสุนัขกัด

ในสุนัข ระยะฟักตัวจะแตกต่างกันมาก แต่ส่วนใหญ่จะเกิดอาการโรคพิษสุนัขบ้าภายใน ๖ อาทิตย์ หลังจากได้รับเชื้อ มีส่วนน้อยจะเกิดอาการหลังจาก ๔ เดือน ดังนั้นสุนัขที่ถูกกัดโดยสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าต้องทำลายหรือกักขังดูไว้เป็นเวลาหลายเดือน

คำถาม- ชาวเจ้าจะบอกได้อย่างไรว่าสุนัขนั้นเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

คำตอบ- สุนัขตัวใดก็ตาม ถ้ามันไม่สบายอาจจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าก็ได้ บางตัวจะมีอาการบ้า และวิ่งพล่านกัดสิ่งที่ขวางหน้า หรือสุนัขอื่น และมีน้ำลายฟูมปาก มีได้บ่อยๆ ในบางตัวจะมีอาการอ่อนเพลียและอัมพาตของศีรษะ คอ และขาเกิดขึ้น อาการคันแรกคล้ายๆ จะมีอะไรอยู่ในคอของมัน มันจะมีอาการขยั่นเพราะมีอัมพาตของกล้ามเนื้อ

เนื้อในคอ เพราะฉะนั้นการที่จะดูว่ามีอะไรอยู่ในคอของมันนั้นอันตรายมาก เพราะเชื้อไวรัสจะอยู่ในน้ำลายของมัน

คำถาม- สุนัขที่สบายดีสามารถมีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าติดตัวได้หรือไม่

คำตอบ- สุนัขซึ่งสบายดีในบางตัวอาจจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าโดยมีเชื้อไวรัสอยู่ในน้ำลายและติดตัวได้ ถึงแม้ว่าสุนัขตัวนั้นจะเกิดอาการของโรคพิษสุนัขบ้าภายใน ๕ วัน ดังนั้นสิ่งสำคัญต้องกักขังดูและสุนัขตัวนั้นไว้อย่างน้อย ๑๐ วันหลังจากกักขัง

คำถาม- น้ำลายของสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าอันตรายหรือไม่

คำตอบ- โดยทั่วไป เวลามันกัดคนเท่านั้นที่อันตราย นอกจากนั้นเวลามันเลียที่รอยแผลขีดข่วน แผลสด หรือน้ำลายของมันป้ายโดยตรงเข้าไปในตา หรือปากของคนก็เป็นอันตรายเช่นกัน

ส่วนน้ำลายของสุนัขที่หยดลงกับพื้นหรือบนสิ่งซึ่งไม่มีชีวิต เช่น เสื้อผ้า เราถือว่าไม่เป็นอันตราย

คำถาม- ชาวเจ้าจะปฏิบัติอย่างไรเมื่อถูกสุนัขกัด

คำตอบ- มีอยู่หลายประการ ในการปฏิบัติเป็น

ข้อๆ เพื่อให้การติดต่อโรคพิษสุนัขบ้า
น้อยเข้า

ข้อ ๑. ต้องกักขังสุนัข หรือกักบริเวณ
ดูตัวอย่างใกล้ชิดใน ๑๐ วัน
อย่าไปฆ่าสุนัข นอกจากจะมี
อาการของโรคพิษสุนัขบ้าอย่าง
ชัดแจ้ง เช่น อาการบ้าหรือมี
อัมพาต สุนัขที่เป็นโรคพิษ
สุนัขบ้ามักจะตายภายใน ๕ วัน
หลังจากป่วย

ข้อ ๒. รัฐบาลและผู้ถูกสุนัขกัดด้วยน้ำ
สะอาดหลายๆ ครั้ง ใช้สบู่
หรือผงซักฟองยี่ห้อ เป็น การ ดี
แล้ว ตามด้วยการ ล้าง และ ทา
ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น แอล
กอฮอล์, หิงเจอร์ไอโอดีน
หิงเจอร์ไทโอเมอร์ซอล หรือ
ไบคลอไรด์ของเมควีรี

ข้อ ๓. ถ้าสุนัขตัวนั้น ปรากฏมีอาการ
โรคพิษสุนัขบ้า หรือหนีสูญ
หายไป ท่านต้องเริ่มฉีดวัคซีน
โรคพิษสุนัขบ้า ของ แซมเพิล
หรือ วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าทำ
จากไข่เป็ดทุกวัน หยุดฉีดเมื่อ
ปรากฏว่าสุนัขตัวสบายดี หลัง

จากกัดท่าน ๕ วัน ถ้าโรคพิษ
สุนัขบ้าถูกยืนยัน โดยปรากฏ
ว่าสุนัขมีอาการ ดังได้กล่าวมา
แล้ว หรือถูกยืนยันโดยจาก
ตรวจสอบสุนัขทางห้องปฏิบัติ
การ ท่านต้องฉีดวัคซีนทุกวัน
ให้ครบ ๑๔ เข็ม ๑๐ ถึง ๒๐
วัน หลังจากฉีดวัคซีนครบ
แล้วต้องฉีดเพิ่ม ๑ เข็ม เพื่อ
กระตุ้นให้ความต้านทาน เพิ่ม
สูงขึ้น

ข้อ ๔. ถ้าแผลที่ถูกสุนัขกัดฉีกขาดมาก
หรือถูกกัดที่บริเวณศีรษะ ควร
ฉีดซีรัมโรคพิษสุนัขบ้าด้วยใช้
๑,๐๐๐ ยูนิต ก่อนนำหนักตัวคน
๔๐ ปอนด์ (จากรายงานปรากฏ
ว่าในบุคคลที่เคยได้รับการฉีด
วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าก่อนและ
ถูกสุนัขกัด ใช้เพียง แต่ วัคซีน
โรคพิษสุนัขบ้าที่ทำจากไข่เป็ด
ก็จะปลอดภัย และบุคคลจำ
พวกนี้ไปหาหมอ บางคนหมอ
จะไม่ใช้ ซีรัมโรค พิษสุนัขบ้า
และ ลดจำนวนเข็ม ของวัคซีน
ลงก็ได้

คำถาม- มีอันตรายหรือไม่การฉีดวัคซีนโรคพิษ
สุนัขบ้า

คำตอบ- มีครับ การใช้วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า
ของแอมเฟล จากการได้ศึกษาหลาย
แห่งพบว่า นานๆครั้งในคน จะปรากฏ
ว่ามีอาการอักเสบของสมอง และอาจ
ถึงแก่ชีวิตได้ เนื่องจากการฉีดวัคซีน
โรคพิษสุนัขบ้า จากรายงานอันนี้พอ
จะชี้ให้เห็นจริงว่าการฉีดวัคซีนโรคพิษ
สุนัขบ้า จะไปลดจำนวนไม่ให้เกิดโรค
พิษสุนัขบ้าในคนได้ตั้งแต่ ๘๕ ถึง ๙๐
เปอร์เซ็นต์

วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าที่ทำจากไข่
เปิดทำให้เกิดการอักเสบของสมองเพียง
๑ ใน ๒๕,๐๐๐ คนเท่านั้น แต่วัคซีน
ชนิดนี้ราคาแพงกว่า และอาจจะหาได้
ยาก

คำถาม- โรคพิษสุนัขบ้าสามารถที่จะป้องกันและ
กำจัดได้หรือไม่ในจังหวัดเชียงใหม่

คำตอบ- ได้ครับ ไม่มีปัญหาใดๆ โรคพิษสุนัข
บ้าส่วนใหญ่ เราจะกำจัดได้โดยการ
ป้องกันการติดต่อระหว่างสุนัข ซึ่งข้อ
นี้ง่าย และราคาถูกโดยการฉีดวัคซีน
โรคพิษสุนัขบ้าให้กับสุนัขที่เราเลี้ยง
ข้อสำคัญที่เราจะต้องนึกถึงความจริงว่า

เราสามารถที่จะปฏิบัติ โดยการฉีดวัค
ซีนให้กับสุนัขได้ทุกตัวหรือไม่ แต่เรา
ก็สามารถที่จะฉีดให้สุนัขพอที่จะทำให้
การแพร่ หรือ การติดต่อระหว่างสุนัข
เป็นไปได้ยากขึ้น

คำถาม- ท่านจะฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าให้กับ
สุนัขได้อย่างไร

คำตอบ- วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าที่ทำจากเชื้อไวรัส
ที่ยังมีชีวิตอยู่ชนิดของเฟอริ สามารถ
ฉีดเพียงเข็มเดียวให้กับสุนัขที่มีอายุ ๓
เดือนขึ้นไป วัคซีนชนิดนี้จะทำให้สุนัข
มีความต้านทาน ต่อโรคพิษสุนัขบ้าได้
นานถึง ๓ ปี ซึ่งวัคซีนมีราคาเพียง
๓๓.๕๐ บาท ในหมู่บ้านใหญ่ๆ เช่น
บ้านพักอาจารย์และข้าราชการในคณะ
แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ได้มีกฎ และ ระเบียบ ว่า สุนัข ทุกตัวที่
เลี้ยงอยู่ตามบ้านพัก จำเป็นต้องฉีดวัค
ซีนชนิดนี้ หมู่บ้านหรือตามบ้านพัก
แห่งอื่น อาจนำกฎหรือระเบียบนี้ไป
ใช้ โดยการฉีดวัคซีนให้กับสุนัขที่อยู่
กับบ้านพักทุกตัว เราก็สามารถที่จะ
ทำให้โรคพิษสุนัขบ้าติดต่อหรือระบาด
ได้ยากระหว่างสุนัข ก็จะเป็นการกำ

จัดแหล่งของโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขที่
จะนำมาสู่คนได้

ในประเทศอเมริกา ๐ ถึง ๒ คน
ต่อหลเมืองมากกว่า ๒ ล้านคน ที่จะ

เป็นโรคพิษสุนัขบ้าและตาย ดังนั้น
การป้องกัน และกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า
จะต้องได้ผลดีในจังหวัดเชียงใหม่และ
ประเทศไทยต่อไป ถ้าเราร่วมมือกัน
ปฏิบัติให้ถูกต้อง.

Special Article

RABIES

Kampol Panas-Ampol, M.D.*

C., Evans., Roberts, M.D. *

Rabies is an infection of the brain caused by virus which is spread from animal by biting. Although most warm-blooded animal can develop rabies, the dog is by far the most important to man since a dog is the source of the disease in most cases. Once rabies develops in men it is practically always fatal. There is no effective treatment. Antibiotics are of no value.

Rabies is very common in Thailand. Once hospital in Bangkok sees a patient with rabies about every ten days, on the average. Dogs proved to be rabies by laboratory tests have been found in all sections of the The Chiang Mai city area during an 8 month period, September-April, 1968-9. In most instances they have been household dogs.

The following are some frequently asked questions about rabies, and answers based on current scientific knowledge:

Q. What are the chances that I will develop rabies if bitten by a rabid dog?

A. Thirty to fifty percent of people bitten by dogs with virus in their saliva will develop rabies. Approx-

mately 75% of rabid dogs have rabies virus in their saliva.

Q. What is the incubation period of rabies?

A. In men, the incubation period varies from about 10 days to twelve months or more. However, half of the cases develop between 30 and 60 days, and almost all occur within five months after exposure.

In dogs, the incubation period is also quite variable, but the majority will develop rabies within six weeks of exposure, and very few will develop rabies after 4 months. Dogs bitten by a rabid animal should thus be destroyed or confined and observed for several months.

Q. How can I tell that a dog is rabid?

A. Any dog which appears sick may have rabies. Some may appear "mad", running wildly about, biting objects and animal and frothing at the mouth. Very often however, the dog merely appears weak, with paralysis of head, neck and legs developing. At first it may appear to have something

* Department of Microbiology, Faculty of Medicine, Chiang Mai University.

caught in its throat, the result of paralysis of throat muscles.

Thus it is very dangerous to try to look into the throat of such a dog since his saliva may contain rabies virus.

Q. Can a well dog transmit rabies?

A. Dogs which appear completely well may sometimes have rabies virus in their saliva and thus transmit rabies. However, these dogs usually develop signs of rabies within five days. It is thus very important to keep any dog under observation for at least 10 days after it bites you.

Q. Is saliva from a rabid dog dangerous?

A. Generally speaking, only bites dangerous, although saliva from a rabid dog may result in rabies if the dog licks a fresh scratch or wound, or if its saliva is rubbed directly into the eye or mouth. Saliva dropped on to the ground or inanimate material such as clothing is not considered dangerous.

Q. What should I do if bitten by a dog?

A. Several steps can be taken to make the chances of developing rabies small:

1. Take steps to confine the dog or otherwise keep it under observation for 10 days. The dog should not be killed unless or until it becomes obviously mad or paralysed. Dogs with rabies

almost always die within five days after becoming sick.

2. As soon as possible, wash the wound repeatedly with water, preferably with soap or detergent. Follow this with application of disinfectant such as alcohol, tincture of iodine, tincture of thiomersal, bichloride of mercury or whatever is available.
3. If the dog appears rabid or has escaped, you should at once begin receiving daily injection of killed rabies vaccine of the Semple, or the duck embryo type. Stop injection if the dog is well five days after the bite. If rabies is confirmed by the appearance of the signs mentioned above, or by laboratory studies of the dog's brain, injection should be continued for a total of 14 doses. Ten and twenty days after the fourteenth dose, additional doses must also be given.
4. If the bite is severe, or is on the head, rabies antiserum also must be given, 1000 units for every forty pounds of body weight of the person bitten.
(It is likely [that immunization of people can be accomplished safely using killed duck embryo

vaccine. Therefor, for such people already immunized, some physicians omit antiserum and reduce the number of vaccine doses.)

Q. Are there any dangerous from this treatment?

A. Yes, With Semple type vaccine, different studies have shown that occasionally people develop inflammation of the brain from the vaccine, and even deaths have occurred. However this is no justification for not using vaccine following the bite of a rabid dog. The vaccine decreases the likelihood of rabies by about 85-90%. Duck embryo vaccine has resulted in brain inflammation in only one of 25,000 cases, but this vaccine is much more expensive and sometimes difficult to obtain.

Q. Can rabies be controlled in Chiang Mai?

A. Without any question, yes. The treat of rabies can largely be eliminated by preventing its spread among dogs. This can easily and

cheaply be done by immunizing the dog population. It is important to realize that one need not immunize **all** of the dogs, but only enough to make spread of the disease difficult.

Q. How can one immunize the dogs?

A. A living vaccine (LEP Flury type) can be given by a single injection to all dogs over 3 months of age. This vaccine makes the animal resistant to rabies for up to 3 years. The vaccine cost as little as 13.50 baht. Some large compounds such as the Medical Center already have the rule that all dogs which live on the compound must be immunized. Others agencies are expected to establish similar regulations. Each household can also immunize dogs in its own compound.

In the USA. a country of more than two hundred million people, only 0-2 rabies deaths now occur each year. Similar good control of rabies can be expected here in the future if immunization and other rabies control practices are under taken now.